

Tie huippuyliopistoksi – koulutuspoliittisen keskustelun analyysia

Jussi Välimaa

Kevään kuluessa julkisuudessa on keskusteltu vilkkaasti Suomeen perustettavasta 'huippuyliopistosta'. Keskustelun kulkua on ajoittain vaikea seurata, sillä siinä limittyvät toisiinsa ainakin kolme eri aihetta. Ensimmäinen tematiikka on koulutuspoliittinen. Huippuyliopistosta keskusteltaessa väitellään siitä, miten paljon ja mille yliopistoille julkisia varoja pitäisi jakaa. Toinen keskustelu käsittelee tieteen ja taiteen suhdetta yhteiskunnassa. Tätä keskustelua on pitänyt yllä etenkin pro arte -vetoomus. Kolmas keskustelu koskee laajemminkin sitä, mikä tulisi olla korkeakoulutuksen asema ja tehtävä Suomessa ja globalisoituvassa maailmassa.

Tässä jutussa tavoitteeni on analysoida kriittisesti sitä, mitkä ovat huippuyliopistokeskustelun historiallisia lähtökohtia ja sen nykyisiä ulottuvuuksia.

Huippuyliopiston lyhyt historia

Laman aikana 1990-luvun alussa keskeisenä poliittisena tavoitteena oli luoda kansallinen innovaatiojärjestelmä, jossa yliopistot haluttiin sitoa osaksi (teollisten) innovaatioiden tuottamista. Tämä tavoite tuki kansallista tietoyhteiskuntastrategiaa, jossa Suomesta haluttiin tehdä eturivin tietoyhteiskunta (*Education* 1995). Himanen ja Castells (2001) puhuivat innostuneesti 'Suomen tietoyhteiskuntamallista', jossa julkinen valta verkostoitumalla ja saattamalla yhteen tutkijoita ja liikemiehiä tukee innovaatioita. Koulutuspoliittisesti tämä tarkoitti huippututkimusyksiköiden perustamista Suomen Akatemian rahoituksella. Se teki myös Tekesistä ja Sitrasta merkittäviä tutkimuksen ja tuotekehityksen tukijoita. Samaan aikaan perustettiin myös ammattikorkeakoululaitos ja asetettiin tavoitteeksi tehdä Suomesta maailman koulutetuin kansakunta.

2000-luvulle tultaessa koulutuspoliittisen keskustelun sävy alkoi kuitenkin muuttua. Etenkin Brunilan (2004) raportin myötä alkoi keskustelu siitä, että Suomessa on syntynyt liikaa pieniä ja alueellisesti hajautettuja yksiköitä, mikä on "osaltaan johtanut voimavaroja haaskaavien päällekkäisyyksien syntymiseen ja resurssien epätarkoituksenmukaiseen käyttöön" (*Brunila* 2004, 28). Samassa yhteydessä todettiin, että Suomen korkeakoululaitoksen ongelmat liittyvät laatuun ja kansainvälistymiseen. "Suomesta puuttuvat maailmanluokan yliopistot." Tämä lause viittasi ensinnäkin siihen, että resurssjeja olisi keskitettävä "kansallisesti tärkeille ydinosaamisalueille", toiseksi tarpeeseen vahvistaa "huipputasoa osaamiskeskittymiä", joita kuitenkin "ei voi luoda hallinnollisilla ratkaisuilla" (*Brunila* 2004, 30). Brunilan työryhmä ehdotti muun muassa Suomen Akatemian huippuyksikköohjelman vahvistamista, yliopistojen taloudellisen autonomian lisäämistä ja lukukausimaksujen ehdottoman kiellon purkamista.

Perusteluina käytettiin maailman muuttumista talouden globalisaation seurauksena. Varsin uutta tässä ja myös Rantasen (2004) selvityksissä oli se, että suomalaista korkeakoulujärjestelmää ryhdyttiin vertaamaan maailman parhaisiin yliopistoihin. Uutta dynamiikkaa alkoi luoda myös se, että Suomen lehdistössä alettiin seurata etenkin Shanghaiin Jiao Tong -yliopiston listaa maailman parhaista yliopistoista. Keskeisin käsite näissä vertailuissa on ollut 'maailmanluokan yliopisto'.

'Maailmanluokan yliopisto' koulutuspoliittisena keinona

Millainen olisi suomalainen 'maailmanluokan' yliopisto? Paras käytettävissä oleva objektiivinen mittari maailmanluokan yliopiston määrittämi-

seen lienee amerikkalaisen Carnegie-säätiön laatima luokitusjärjestelmä (*Carnegie* 2007), sillä se luokittelee yliopistoja niiden luonteen, resurssien ja tuotosten avulla. Yllättävä tulos lienee se, että Carnegie-luokituksen mukaan suomalaiset yliopistot kuuluisivat parhaimpaan yliopistokategoriaan 'Doctoral/Research Universities-Extensive' (paitsi Vaasan ja Lapin yliopistot, jotka olisivat toiseksi ylimmässä luokassa). Näitä korkeimman kategorian yliopistoja on vain 3,8% kaikista amerikkalaisista yliopistoista.

Carnegie-luokituksen perusteella voikin hyvin väittää, että Suomessa on pelkästään 'maailmanluokan' yliopistoja. Tavoite luoda suomalaisia maailmanluokan yliopistoja ei siis perustu tosiasioihin, vaan mielikuviin. Kyse on enemmänkin käsitteestä, jolla on pyritty – ja onnistuttu – vaikuttamaan koulutuspolitiikan suuntaan.

Väite maailmanluokan yliopiston puutteesta liitetään tavallisesti Shanghain listaan maailman parhaista yliopistoista, jossa korkeimmalla suomalaisista on Helsingin yliopisto 70. sijan kieppeillä. Shanghain listan ongelma on se, että se antaa maailmanluokan yliopistoista harhaisen kuvan painottaessaan luonnontieteitä, Nobel-palkintoja ja englanninkielisiä julkaisuja. Ongelmana ei kuitenkaan ole se, että juuri tämä ranking-lista olisi erityisen harhainen, sillä kaikki rankeeraukset ovat harhaisia kriteeriensä suhteen. Oleellista on sen sijaan se, millä tavalla näitä ranking-listoja käytetään koulutuspolitiikan tekemisessä.

Alan asiantuntijoiden – korkeakoulututkijoiden – kansainvälinen tutkimusyhteisö on varsin yksimielinen siitä, että ranking-listat ovat korkeakoulujärjestelmien kehittämiseksi haitallisia (*Dill* 2006). Ne ovat haitallisia siksi, että luotaessa statushierarkioita ('huippuyliopistoja') korkeakoulujärjestelmän sisälle, kiinnostutaan vain parhaimpien menestyksestä. Ranking-listat luovat ja tukevat tätä kansainvälistä urheilulajia. Muiden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen kehittämisellä ei ole niin väliä, sillä niiden kohdalla luotetaan siihen, että 'markkinavoimat' hoitavat asian.

Tämä on ongelmallista siksi, että hyvät julkiset yliopistot ja ammattikorkeakoulut kouluttavat kansalaisten enemmistön kaikissa maissa. Huippuja ei synny ilman hyvää peruskoulutusta ja laaja-alaista korkeakoulujärjestelmää. Toisaalta sama huoli on näkyvissä myös siteeraamissani suomalaisissa raporteissa. Niissäkin halutaan turvata koko järjestelmän toiminta, mutta samalla panostaa enemmän huippututkimuksen edellytyksiin, jotta Suomi menestyisi globaalien

talouden kilpailussa. Yhtälö on ilmeisen hankala. Miten sitä yritetään ratkaista?

Huippuyliopisto ajankohtaisessa koulutuspolitiikassa

Kuvasin edellä kuinka korkeakoulupoliittisessa keskustelussa lähdettiin tietoyhteiskuntastrategiasta ja päädyttiin tavoitteeseen perustaa maailmanluokan yliopistoja. Tämän retoriikan jatkumolla on myös huippuyliopistokeskustelu. Retoriikan ohella suomalaiseen keskusteluun ovat vaikuttaneet myös eurooppalaiset prosessit. Koulutusmarkkinoiden globalisaatiota edustaa etenkin Bolognan prosessi, jossa tavoitteena on eurooppalainen korkeakoulualue. Sitä yhtenäistävät ja standardisoivat tutkintorakenteet sekä yhteisesti hyväksytyt laadun arvioinnin ja akkreditoinnin kriteerit. Tavoitteena on tehdä eurooppalaisesta korkeakoulualueesta kilpailukykyinen sen pahimman kilpailijan USA:n kanssa.

Perustaa ajankohtaiselle huippuyliopistokeskustelulle ovat pohjustaneet lisäksi raportit korkeakoulujen yhdistämisestä sekä yliopistojen päätöksentekojärjestelmän uudistamisesta.

Rakenteellisen kehittämisen tavoitteina korkeakoulujen yhteistyö

Opetusministeriö määrätti vuonna 2006 "rakenteellisen kehittämisen" periaatteiksi korkeakoulujen yhteistyön tukemisen. Tulossopimusneuvotteluisa opetusministeriö pyysikin yliopistoja esittämään rakenteellisen kehittämisen hanke-esityksiä. Niiden seurauksena käynnistettiin useita selvityksiä, joissa ehdotettiin yhteistyön parantamista. Niin Turun konsortioyliopiston (*Linna* 2007), Itä-Suomen liittoyliopiston (*Vihko* 2007) kuin Helsingin huippuyliopiston (*Sailas* 2007) ehdotuksia leimaa usko yksiköiden yhdistämisen sekä johtamisen ja hallinnollisten rakenteiden uudistamisen voimaan. Ideana näyttää olevan, että hallinnollisia rakenteita muokkaamalla muutetaan akateemista tutkimusta ja opetusta.

Korkeakoulujen yhdistämisen tematiikkaa on tutkittu paljon korkeakoulututkimuksen piirissä. Vuonna 2002 sille omistettiin jopa alan johtavan lehden (*Higher Education*) erikoisnumero. Tutkimuksen perusteella voi sanoa, että yhdistämiset ovat aina hitaita, työläitä – ja usein jopa tuskallisia prosesseja. Hitauteen on syynä se, että eri korkeakouluilla on omat ajan kuluessa muotoutuneet arvot ja normit, jotka ovat insti-

tutionalisoituneet käytännöiksi. Hitautta luovat siis kulttuurierot – vakiintuneet toimintatavat, joista ihmiset eivät ole edes tietoisia ennen kuin joku pakottaa muuttamaan niitä. Erityisen ongelmallisia ovat toisistaan paljon poikkeavien organisaatio- ja tiedekulttuureiden pakkoavoliitot. Yhdistymisten hidasteena ovat myös valtakysymykset; eivät ainoastaan ratkaisut siitä, kenellä on päätösvalta uudessa korkeakoulussa, vaan myös mikrovalian kysymykset.

Empiirisen tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että yhdistymisten vastustajat voivat olla vuosikausia vastarinnassa, jos he eivät pidä yhdistymisprosessista. Työntekijöiden sitouttaminen reformiin onkin keskeisin onnistumisen tae. Motivaatiota synnyttää puolestaan työntekijöiden havainto reformin välittömistä hyödyistä itselle. Keskeisiä ovat yhdistymisessä myös johdon kysymykset. Johdolla pitää olla hyvin selkeät päämäärät ja riittävät resurssit, jotta tarvittavat muutokset voidaan saada aikaan. Tutkimus on myös osoittanut, että yhdistymisen hyödyt ovat paljon pidemmän ajan päässä kuin alun perin odotetaan. Noin 10 vuotta on sopiva perspektiivi hyötyjen havaitsemiselle. Suomessa tämä tarkoittaisi siis nykyistä seuraavaa kolmatta hallitusta.

Hallintomallien uudistus ja autonomia

Yhdistämisten ohella Suomessa korkeakoulupoliittiseksi tavoitteeksi on asetettu yliopistojen hallintomallin uudistaminen. On yleisesti hyväksyttyä, että yliopistojen asema valtion tilivirastona ja taloudellisen itsehallinnon vähäisyys on haitannut niiden toimintaa.

Selvitysmiehet Jääskinen ja Rantanen (2007) ehdottavat perusteellisessa ja tieteelliseen tutkimukseen vahvasti nojaavassa raportissaan kolmea radikaalia muutosta.

Ensimmäinen on se, että yliopistoista halutaan tehdä rehtorivetoisia päällikköorganisaatioita, joissa dekaanit ovat vastuussa rehtorille – eivät siis enää kollegoilleen tiedekunnissa.

Toinen muutos on yliopiston hallituksen jakaminen akateemisista asioista päättäväksi konsistoriksi ja johtokunnaksi, joka koostuisi joko pääasiassa ulkopuolisista jäsenistä tai akateemisen yhteisön jäsenistä. Tämäkin on radikaali ehdotus, sillä eurooppalaisissa yliopistoissa päätösvalta on aina ollut sen henkilökunnan ja/tai opiskelijoiden käsissä. Muutosta perustellaan päätöksenteon tehostumisella ja ulkopuolisen yhteiskunnan mukaan ottamisella hallintoon.

Kolmas ehdotus koskee yliopiston hallinnollisen aseman muutosta julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi. Tässä yhteydessä Jääskinen ja Rantanen vetoavat – kuten useat muut koulutuspoliittiset keskustelijat – yliopistojen autonomian vahvistamiseen.

Autonomia on käsite, joka näissä raporteissa tarkoittaa yliopistojen itsehallintoa ja (suurempaa) päätösvaltaa omista asioista. Käsitteen käyttö on kuitenkin hieman harhaanjohtavaa, sillä käsitteenä autonomia kuvaa yhden toimijan (yliopiston) päätösvaltaa ja itsehallinnon *suhdetta* toiseen toimijaan (valtioon). Jääskisen ja Rantasen ehdotuksessa samoin kuin Sailaksen ryhmän raportissa halutaankin lisätä autonomiaa suhteessa valtiovaltaan (suhdetta muihin rahoittajiin ei sen sijaan pohdita).

Tämä tarkoittaa sitä, että samalla heikennetään yliopistojen taloudellista ja poliittista vuorovaikutusta valtiovalian kanssa. Tämä on koulutuspoliittisesti merkittävä asia, sillä tähän asti Suomen kansallisvaltio on ollut hyvin kiinnostunut sen alueella annettavasta koulutuksesta ja sen kontrolloinnista. Johtaisiko tämä myös siihen, että valtiovalta olisi entistä vähemmän kiinnostunut korkeakoululaitoksesta sekä poliittisesti että taloudellisesti – vähentämällä rahoitusta?

Huippuyliopisto ratkaisuna toiminnallisiin ongelmiin?

Jääskisen ja Rantasen raportin puutteena voi pitää sitä, että siinä ei oteta kantaa yliopistojen perusongelmiin, eli pätkätöihin ja rahoitusvajeeseen. Tällä hetkellä opetusministeriön rahoitus kattaa vain 64,5% yliopistolaitoksen menoista (KOTA 2006). Kysymys on väistetty siksi, että sitä ei ollut toimeksiannossa. Sen sijaan Sailaksen (2007) työryhmän raportissa tämä ongelma on otettu eräksi ehdotuksen perusteista. Positiivista onkin se, että siinä on tunnistettu suomalaisen korkeakoulutuksen keskeiset haasteet: rahoitusvaje ja siitä seuraavat toiminnan ongelmat. Nämä on yhdistetty selkeästi globalisaatiokeskusteluun, jossa yliopistot nähdään kansallisen valtion voimavarana. Kolmen rehtorin sanoin, ”Tarvitsemme ylivertaista osaamista” (Kasanen et al. 2007).

Tavoitteena on perustaa Helsinkiin ’huippuyliopisto’, joka tulitisiin muodostamaan yhdistämällä Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu. Ehdotuksen mukaan huippuyliopistolle

perustetaan säätiö, jonka alkupääoma kerätään sekä valtiolta (500 milj. euroa) että yrityksiltä (200 milj. euroa). Huippuyliopistolle perustetaan 'korkeatasoisista ulkopuolisista' koostuva hallitus, joka nimittää rehtorin, joka puolestaan valitsee eri yksiköitä johtavat dekaanit.

Ehdotus toistaa Jääskisen ja Rantasen (2007) ideaa päälikköorganisaatiosta. Siinä viedään kuitenkin pidemmälle ajatus sisäisestä hallinnosta, jossa luovuttaisiin kokonaan nykymuotoisista monijäsenisistä hallintoelimistä. Tavoitteena on mahdollisimman tehokas, taloudellinen ja tuottava johtamisjärjestelmä. Ehdotus edustaakin Suomessa puhtainta esimerkkiä suoraviivaisesta managerialismista. Poikkeuksellista Sailaksen ryhmän raportissa on myös vaatimus kaksinkertaistaa valtion budjetista saatavat valtionavut (käyttömääräraha) nykyisestä 171 miljoonasta 342 miljoonaan euroon vuodessa.

Raportin suuren merkityksen takia sitä on syytä tarkastella tarkemmin. Raporttia lukiessa kriittistä lukijaa alkaa askarruttaa, millaiseen tieteelliseen tietoon ehdotukset perustuvat? Tekstistä selviää, että ryhmä on haastatellut 24 henkeä, joista teollisuutta ja liike-elämää edusti 13 ihmistä (kaksi naista). Yliopistojen hallintoa edusti seitsemän henkeä ja opiskelijoita kolme henkeä. Raportissa näkyy siis liike-elämän ja yliopistojen hallinnon vahva edustus.

Entä sitten raportin tieteellinen perusta? Voisi nimittäin olettaa, että yhdistämisen dynamiikan tuntemuksesta olisi hyötyä näin laajaa yhdistämistä suunniteltaessa. Raportin lähteistö koostuu 55 viittauksesta, joista kahdeksaa (15%) voi pitää tutkimuskirjallisuutena. Suurin osa lähteistä on lakeja, muistioita, mielipidekirjoituksia, selvityksiä tai muita painamattomia kirjoituksia. Raportin tieteellinen perusta on melko ohut.

Mihin ehdotukset perustuvat? Tämä kysymys on syytä esittää, sillä se kuvastaa laajemminkin tapaa, jolla Suomessa käydään koulutuspoliittista keskustelua, eli määritellään ongelmia ja löydetään niihin ratkaisuja. Kriittisen lukijan johtopäätös on, että raportti perustuu sen laatioiden kokemuksiin ja mielipiteisiin.

Tilaustutkimusta?

Kaikki edellä mainitut selvitykset on julkaistu 17.1.–19.2.2007 välisenä aikana. Selvitysten ja tutkimusten tilaaminen sopivasti vaalien alle tarjoaa kiinnostavan esimerkin Suomen koulutuspolitiikan käytännöstä. Maan tavaksi on muodostumassa se, että edellisen hallituksen

ministeri tilaa selvityksiä siten, että niiden johtopäätöksillä voidaan vaikuttaa seuraavan hallituksen hallitusohjelmaan. Käytäntö varmastikin tukee koulutuspoliittista jatkuvuutta, mutta voi epäillä että samalla se pyrkii sitomaan tulevan hallituksen käsiä edellisen hallituksen koulutuspolitiikkaan. Demokratian kannalta tämä olisi ongelmallista.

Mielenkiintoista onkin, että hallitusohjelmasta löytyy Jääskisen ja Rantasen ehdotuksia: "Yliopistojen taloudellista autonomiaa lisätään mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema." Vahvasti on esillä myös Sailaksen työryhmän ehdotus, sillä hallitusohjelmassa todetaan: "Toteutetaan tutkimuksen ja koulutuksen huippuyliopisto (Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kaupakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu)." (Vanhanen 2007, 30).

Kenen etua tässä ajetaan?

Sailaksen työryhmän myönteisenä seikkana voi pitää sitä, että siinä puututaan kahteen keskeiseen haasteeseen: miten nostaa tutkimuksen tasoa ja miten ratkaista suomalaisia korkeakouluja piinaava rahoitusvaje. Myös raportin esittämä rahoituskeino kerätä rahoja yrityksistä on osittain uusi. Kolmen yliopiston rehtorit tietävät myös, mistä käyttömenoihin tarvittavat rahat voidaan saada: otetaan ne elinkeino- ja työvoimapolitiisista määrärahoista (Kasanen et al. 2007).

On ymmärrettävää, että muut yliopistot suhtautuvat tähän hankkeeseen epäillen, sillä kyseessä voivat olla myös niiden rahat. Vaatimus kaksinkertaistaa vuosittain valtionapu on Suomessa raju ehdotus. Samalla se tosin kuvastaa kaikilta yliopistoilta puuttuvan rahan määrää. Huippuyliopistohanke on nähty myös yrityksenä tehdä tulonsiirto yliopistoilta kolmelle korkeakoululle. On väitetty, että "kyseessä onkin kansalliseksi hankkeeksi verhottu miljardin euron välistä veto kolmen rehtorin edustamille yliopistoille" (Iivari 2007). Hankkeen puolustajat ovat sen sijaan selittäneet, että juuri tämä ei ole tarkoituksena (Kasanen et al. 2007). Huippuyliopiston vastustajat ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että Helsingissä on jo olemassa 'maailmanluokan' yliopisto. Nimittäin Helsingin yliopisto.

Hanketta vastaan on nostettu Suomen oloissa poikkeuksellinen pro arte -vetoisuus, jonka on allekirjoittanut netissä yli 5000 henkeä. Yhdistymistä on vastustettu etupäässä siksi, että sen

nähdään välineellistävän taiteen liike-elämän palvelukseen. ”Taiteen autonomian ja riippumattoman taideopetuksen turvaaminen on koko yhteiskunnan etu” (*pro arte -vetoimus* 2007). Tämä argumentti muistuttaa sivistyliopistosta käytyä keskustelua 1970-luvulla, jossa tutkinnonuudistusta vastustettiin vaatimalla tieteen autonomiaa ja akateemista vapautta.

Selvää on, että *pro arte -vetoimuksella* vastustetaan Sailaksen työryhmän missiota, jossa ”yliopiston kansallisena erityistehtävänä on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa.” (*Sailas* 2007, 41). Kriitikot ovat myös arvostelleet sitä, että kaikki ehdotukset ”ihannoivat kilpailullisten markkinoiden toimintaa”. Niiden ongelmana on se, että ne ”eivät paranna suomalaista tutkimusta tai koulutusta; ja toiseksi ne perustuvat arvoihin, joita ei parhaalla tahdollakaan voi sanoa muuta kuin yksiulotteisiksi ja lyhytkatseisiksi.” (*Patomäki* 2007)

Korkeakoulupolitiikan kentän jakolinjoja

Huippuyliopistokeskustelun laajuus kertoo sitä, että koulutuspolitiikan kentällä on koko ajan meillä useita keskusteluita, joissa määritellään sekä ongelmia että niiden ratkaisuja. Nykyistä keskustelua dominoi ajatus siitä, että korkeakoulujen tavoitteena on palvella mahdollisimman hyvin yhteiskunnan taloudellista kilpailukykyä. Samalla tämä näkökulma kuitenkin jatkaa perinteistä suomalaista uskoa siihen, että yliopistoilla on merkittävä ja myönteinen vaikutus kansallisvaltion ja yhteiskunnan kehitykseen.

Keskustelijoiden asetelmat eivät nekään ole aivan uusia. Korkeakoulupolitiikan kentällä mielipiteiden jakautumista voi nimittäin selittää kahden toisiaan leikkaavan jakolinjan avulla (ks. *Välimaa* 2005).

Ensimmäinen jakolinja muodostuu siitä, mikä on *yliopistojen rooli yhteiskunnassa*. Uudistajat asettuvat ajamaan ’modernia’ käsitystä yliopistosta siksi, että he haluavat muuttaa vallitsevaa tilannetta mieleisempään. Muutosten vastustajat puolestaan asettuvat olemassa olevien käytänteiden tai traditioiden puolustajiksi. Tällä hetkellä ’modernin’ käsityksen edustajat ajavat kansallisen innovatiivisuuden varmistavaa huippuyliopistoa, joka takaa Suomen menestyksen globalisaation pyörteissä. Vastustajista puolestaan tulee olemassa olevan tilanteen puolustajia, sillä he eivät pidä ehdotettu reformia ratkaisuna ongelmiin, vaan uusien ongelmien lähteenä.

Toinen jakolinja syntyy puolestaan siitä, millainen on keskustelijoiden *idea yliopistosta*. Uudistusten ajajat asettuvat puolustamaan ’modernia’ käsitystä monitieteisestä ja liike-elämän tarpeille sensitiivisestä huippuyliopistosta. Samalla tavoin muutosten vastustajat puolustavat traditionaalista ideaa yliopistosta, jossa tutkimuksen ja opetuksen vapauden takeena on taloudellisista intresseistä riippumaton julkinen rahoitus. Ongelmana on sen riittämättömyys.

Lienee selvää, että käsitykset ’modernista’ ja ’traditionaalista’ ovat aina suhteellisia: ne ovat oman aikansa käsityksiä modernista tai perinteisestä. Jo 1970-luvun tutkinnonuudistuksessa esiintyivät samat jakolinjat, mutta ’modernisoinnin’ argumentit olivat hyvin erilaisia kuin tällä hetkellä. Silloinkin tavoitteena oli yhteiskunnan tarpeet huomioon ottava korkeakoululaitos. Keinoina esitettiin silloin mahdollisimman suurta ja suunnitelmallista valtionohjausta, kun taas tällä hetkellä keinona nähdään mahdollisimman suuri vapaus valtion ohjauksesta.

Tästä historiallisesta perspektiivistä tarkastellen huippuyliopiston ajamisessa ei tarkoituksena ole vain uuden oppilaitoksen perustaminen, vaan myös vahva yritys muuttaa korkeakoulupolitiikan suuntaa. Tavoitteena on saattaa yliopistot entistä vahvemmin liike-elämän yhteyteen. Pyrkimyksenä on myös luoda suomalaiseen korkeakoulujärjestelmään statushierarkia, jossa on olemassa ’huippuja’ ja muita oppilaitoksia. Kenties tämä muutos selittää myös syntyneen vastuksen laajuutta.

KÄYTETYT LÄHTEET

- Brunila, A. (2004). *Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi*. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 19/2004. Helsinki: Edita.
- Carnegie (2001). Carnegie Classification of the Institutions of Higher Education. Carnegie Classification Foundation for the Advancement of Teaching.
- Castells, M. & Himanen, P. (2001). *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Suomentanut Jukka Kemppinen. Vantaa: WSOY. Sitran julkaisusarja 242.
- Dill, D. (2006) Convergence and diversity: The role and influence of university rankings. *CHER 19th Annual Conference “Systems Convergence and Institutional Diversity?”*. Kassel, September 7-9, 2006.
- Education (1995). Education, Training and Research in the Information Society. A National Strategy. Helsinki: Ministry of Education.
- Iivari, J. (2007). ’Miljardin euron puhallus’. *Suomen Kuvalehti* 19 (11.5.2007).
- Jääskinen, N. & Rantanen, J. (2007) *Yliopistojen taloudellisen autonomian ja hallinnollisen aseman uudistaminen*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja

- selvityksiä 2007:2.
- Kasanen, E. Pursula, M. & Sotamaa, Y. (2007). 'Tarvitsemme ylivertaista osaamista'. Suomen Kuvalehti 17 (27.4.2007).
- Linna, M. (2007). *Turusta tieteen huippukeskittymä*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:14.
- Patomäki, H. (2007). Internet-blogi. <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/patomaki/>
- Pro arte -vetoomus (2007). <http://proarte.vetoomus.org/index.html>.
- Rantanen, J. (2004). *Yliopistojen ja Ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvitys* Helsinki. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 36.
- Sailas, R. (2007). *Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kaupakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16.
- Vanhanen 2007. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma.
- Vihko, R. (2007). *Itä-Suomen yliopisto – tulevaisuuden yliopisto ajassa*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:15.
- Välimaa, J. (2005). *Social Dynamics of Higher Education Reforms: The Case of Finland*. Teoksessa Amaral, A., Gornitzka, Å & Kogan, M. (toim.) *Reform and Change in Higher Education*. Springer.
- Kirjoittaja on professori Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksessa ja korkeakoulututkimusryhmän vetäjä.*